

Kopparbergs Hembygdsmuseum (särtryck ur Bergslagsposten)

Ett besök i museet med
fröken Maja Forsslund som
ciceron

Nya Kopparbergs bergslags
hembygdsförenings
samlingar i det gamla
sockenmagasinet vid
Gruvstugutorget ha under
den gångna sommaren
genomgått en rätt grundlig
upprustning; till nästa
sommar hoppas vi denna
skall bli fullbordad, och till
dess ha vi ännu en
förhoppning: att många,
många av de ljusnarsbergare
och kopparbergare, som
under de elva år museet
 varit öppet ännu ej kommit
sig för med att besöka det,
skall göra oss den glädjen
att komma hit. Om jag nu
alltså ber att få ta denna
tidnings läsare med på en

vandring i tankarna genom
detta minnenas boning, så är
dock huvudavsikten med
följande rader hoppet att
kunna väcka intresse för ett
sådant verkligt besök.

Vi gå upp på förstukvisten
till det ståtliga, i motsats till
tingshuset och kyrkan av
senare ”förbättrare”
oförstörda f. d.

spannmålsmagasinet, ta
bortdörrbommen med sitt
jättehänglås, öppna de tre
låsen på den övre
halvdörren med tre stora
nycklar, som berätta om att
en gång tre betrodda gubbar
måste vara närvarande på
samma gång med varsin
nyckel, när magasinet skulle
beträdas.

Komma vi så in i det stora
förrummet

Här finna vi på ena sidan en
talrik samling gamla
jordbruksredskap: plogar,
järnskodda träspadar,
tröskslagor av de båda
typerna, den äldre,
klumpslagan, för säd som
torkats i ria, och den yngre,

s.k. råtröskslagan eller kättslagan, vidare såskäppor, vannor och andra redskap för sädesrensning före maskinernas tid. Över en rad lövknivar hänger en sädesskära. Det exemplar vi äga har inte varit med så långt tillbaka som på den tid då det var kvinnorna, som skötte jordbruket och använde skära i stället för lie. Men däremot har den troligen varit med, när rågen skars på ett svedjefall.

På golvet ligger en stockbåt, eller rättare nästan bara botten av en gammal (vi vet ingenting om dess ålder, kanske är den bara hundra år, men det kan också hända, att en av de första finnarna däruppe i finnmarken har setat och metat i den) ur en trädstam urholkad kanotliknande båt, som hittats på botten av Morkulltjärn i nordvästra Ljusnarsberg.

Då och då höra vi berättas om liknande båtfynd i tjärnar eller sjöar och äro tacksamma, om någon mer vill göra som skogvaktare Larsson i Älvhöjden, som hjälpt oss till denna. –Här visas en vacker samling seldon: selkrokar, av vilka en har årtalet 1719 (det finns t.o.m en typ av sådana som av vetenskapen kallas Ljusnarsbergstypen), och bogträn, ett par grant målade från Laxbro, andra äro vackert skurna, ibland med häst- eller fågelhuvuden, en konstskicklighet, som vi tyvärr inte, få ge våra egna fäder äran för; det lär vara så, att när de voro till Norge och köpte de förr så vanliga små norska hästarna, förvärvade de också där snidade bogträn. Här se vi en gammal vagn, nu så skröplig som möjligt, men en gång av förnämligt slag, en liten kappsläde, som en gång tillhört greve Mörner på Stjärnfors och en väl

bibehållen gulmålad släde
med i ormform smidda
skakelkrokar, från
Rasbacken (gåva genom
Axel Eriksson,
Vintermossen). En
klövjesadel av trä, alltså inte
avsedd att sitta på, men med
hål vid sidorna, att fästa de
varor som skulle klövjas på
våra oländiga stigar,
förtjänar att titta på, liksom
den stoppade mera bekväma
ridsadeln, en kvinnoadel,
från Laggarbo (gåva av Erik
Eriksson).

En märklig kista
Det i undertecknads tycke
mest »levande» föremålet i
detta rum är dock en stor
kista, där mellan rosor
och blader på lockets insida
står målat följande:

Anno 1717 Föddes vår
Lilla dotter Kattarina Hijt
Till denna mödosamma
wärden, Anno 1722 Föddes
vår lilla dotter Anna, Anno
1725 Föddes vår Lilla
dotter Christina. Gud låte

dem tilwäxa i guds Fruchtan
och alla Christeliga dygder.

För tre små systrar
alltså ”att lägga på
kistbotten” allt efter som
det spanns, vävdes och
sömmades i hemmet. Till
museet har kistan kommit
från Stora Havsjön i norra
Hjulsjö. Vare sig det nu var
däruppe i
»Havsjöfinnarnas» fattiga
obygd eller annorstädes som
flickebarnen växte upp, så
förstå vi gott föräldrarnas
ord om den mödosamma
wärden, då vi se 1717,
1722, 1725, år i nöd och
svält efter den stora ofreden
och Karl den tolfte's död.
Slå upp sid. 71 i
Ljusnarsbergs krönika och
läs om hösten 1718 i våra
bygder!
Genom till större delen
nyuppsatta väggar ha
hembygds museets nedre
våning tre alltför små och
alltför fåtaliga ruminteriörer
skapats. En gjuten dörrhäll

med bokstäverna L. S. S. (= Lars Samuelsson, på Rälln, gåva av hans sonsons dotter Annie Ödström) ligger framför ingången till köket. Härinne är väl det främsta föremålet den öppna spisen; ”kallspisen”, som uppmurats med järndelar från skilda håll, för de flesta ha vi Viktor Karlssons i Aspviken att tacka, så för de tre hållarna, varav en gjuten i vackert mönster och en annan med årtalet 1781. På spisen ligger bl. a. en plättagg med årtalet 1804, så tung, att den brukar få tjäna som lyftprov för besökare. En fin munkpanna av koppar är skänkt av Lovisa Brunström, Kopparberg, Två trevliga kärllhyllor är skänkta av Teodor Jansson, Rällsälv, och Vilhelm Bengtsson, Svepartorp. Titta bland annan köksattiralj på den gamla kaffekvarnen, (gåva av Lovisa Persson, Finnhyttan)! Sådana säges

de första kaffekvarnarna ha sett ut. Och på det vackert konstsmidda hackjärnet från Östra Born (gåva av Elin Robsahm).

I kammaren innanför köket finns många sevärd saker: en vackert, rosmålrad säng från Slittinggården (varifrån museet har en mängd värdefulla nummer genom Stina Janssons förmedling eller gåva), en likaledes målrad vagga med årtalet 1812 från Svarvarbo i Ställdalen, skänkt av Fredrik Mässing. I den vaggan skall många barn i Dunderbogårdarna. ha sovit. Fina lapptäcken, på samma gång provkartor på gamla tyger, pryda såväl säng som vagga (det ena gåva av Karin Lindström, som varit en av våra större givare, det andra av Hedda Swederus). Vill ni se en äkta ”fässing” (halmadrass) med gammalt hemvävt blångarnsvar (från Östra Born), så finns också det i bäddarna.

Över bordet hänger en halmkrona, sådan som förr alltid skulle hänga över julbordet, och som några gamla ännu kunna göra. Halmgubben i hörnet, den s. k. ju lskommarn, är gjord av gamle rättaren Erik Jansson. Hur den gamla julleken; Peta ut öga på skommarn gick till, visas på ett foto. Ett av våra bästa nummer, en runstav från Högforstrakten, hänger här, den har flera årtal, det äldsta 1676. Vidare trevliga namnsdagsgratulationer, en från Svepartorp (skänkt jämte mycket annat av Frans Möller) och en från Salbo gård (åtm. härstammar dess givare Per-Erik Bergman därifrån). Ett kohorn på snedklaffen har använts som diflaska av en sockenbo, som ännu ej fyllt 70 år.

I ”finrummet”
Till höger om ingången ha vi en liten högre

ståndsavdelning, det s.k. finrummet. De vackra väggarna är målade av Sven Månsson efter en sal i en bergsmansgård i (Rällsälv). Här ha vi även ett stort skåp med gamla stilfulla dräkter. En bergsmansmor på Valltorp har inte skämts för sig. Så gott som ett lyftprov för våra besökare har det också varit att pröva vilken tyngd gamla tiders kvinnor fick släpa på under krinolinernas tid, härvid har fått tjänstgöra den för övrigt vackert storrutiga ullklänning, som burits av trotjänarinnan Lotta på Brusala. I en monter visas fina vitbroderier, sydda av skickliga händer, (de flesta från Ljusnarsbergsgård och Kyrkbacken), en brudgumsväst, broderad på vitt siden, granna brudgumshängslen och brudstrumpeband, hårarbeten, m.m (gåvor av Kerstin Hedberg, Anna Thunberg, Anna Drakenberg, m.fl). Ett par

brudgumsstövlar från Heden äro gåva av Tyra Eriksson. Ett mycket vackert broderat sidentäcke – brudtäcke? – har nyligen skänkts av rektor Vilhelm Abenius, Löa; det härstammar från Ramsbergs bruk, och bland blommorna är broderat vid ena änden Lovisa Vallmo, Sävsjön (i Hällefors) och i den andra den 21 Maji 1821, hon blev gift med brukspatron Carl Ericsson i Ramsberg. Titta också på käppyxan eller den s.k bergsmanskäppen, som står i ett hörn, detta exemplar har tillhört greve Mörner (hit skänkt av skogvaktare Eklund). Nu är det tid att gå uppför trappan till

den övre avdelningen
Här ha vi först tillfälle att bilda oss en föreställning om hur det såg ut i Ljusnarsbergs kyrka, innan den vandaliserades genom restaureringen 1891. Det skarpa ord jag använder innebär dock ingen

förebråelse, ombyggnaden skedde sorgligt nog vid en tidpunkt då man inte hade någon som helst känsla för att skona och bibehålla en byggnads forna karaktär. I våra dagar skulle något sådant som här skedde givetvis ej tillåtas av de högre myndigheterna. Det var inte nog med att kyrkans inre fick ett helt nytt utseende, hela dess gamla inredning såldes på auktion och spriddes över bygden, t.o.m utanför hemsocknens gränser: sålunda finns en bland de finaste klenoderna , en stor konstsmidd nyckel, på en gård i Ludvika. Här och där i socknen träffar man ett fönster eller en dörr, som setat i kyrkan. Skänk dem eller erbjud till inlösen, så att det som finns kvar får bli samlat på ett ställe! Det var en stor lycka, att en hel del bänkdörrar, räcken, korsgångsbröstningar och läktarornament hamnade på Laxbro gård och där fått

ligga fredat på en bodvind för att sedan museet kom till bli skänkt hit av Anders Pettersson. Det vackraste i gamla kyrkan var väl taket, som föreställde lätta sommarskyar med änglahuvuden tittande fram här och där. Det enda som finns kvar av detta är väl den tavla med två par änglabarn, som sitter över komministergårdens ingångsdörr. –Det hör inte till mitt ämne, men må det förlåtas mig, om jag här skjuter in en liten varm bön: Låt oss rikta in våra önskningsplaner här i socknen på att få åtminstone koret i vår kyrka återställt så nära det går! Kyrkan i sin helhet, som kanske några hoppas på, det går väl aldrig. Den kan helt säkert förbättras av sakkunniga och göras mindre prålig, men koret tar priset i smaklöshet med sin gottköpsmålning, och det vore ingen oöverkomlig sak att ställa till rätta.

I denna avdelning av museet finns också en rikhaltig samling föremål, som belysa linberedning, liksom vävning och spinning. En vävstol av en typ, som förefaller uråldrig. Ett par hjulliknande tingestar ha kommit från Rällsälv och använts vid tillverkning av de välkända Rällsälvs-spinnrockarna – Jan Anderssons.

Gammal och ny hemslöjd
Samlingar av hemslöjdsalster ha vi två skilda: en från gammal tid och en från nutida. Jag kallade i början av denna uppsats vårt museum för en minnenas boning. Men det ordet anger egentligen endast en del, om ock den större, av de uppgifter, som Hembygdsföreningen redan från början hoppats kunna fylla, vi anser inte, att ett hembygdsmuseum bör vara enbart tillbakablickande, det bör ställa upp för sig vissa bygdebetonade kulturella

uppgifter, som också hör nutiden till. Först då blir en hembygdsförenings gärning ett led i folkuppfostrans tjänst. Jag borde ju gå vidare på den linjen och betona, att i den gärningen är över huvud ett museum bara en ringa del, vi ha hört kraftiga maningar just i denna höst i radio från hembygdsvårdens förkämpar, särskilt den, att hembygdsföreningarnas främsta uppgift är naturvård. Här i Ljusnarsberg ha vi knappast gjort något på det området. Måtte kommande år bringa en ljusning, framför allt personliga hjälpare i arbetet!

För att återgå till vår hemslöjd, och först gamla tiders, så finns här rätt mycket av hemvävd damast, framför allt från Abrahamsgård, Stennäs och Viken. Samlingen av gamla vävprover är intressant, och vi be varmt alla kvinnor i Ljusnarsberg, som äga

sådant, att snoka igenom sina gömmor och om de hitta några aldrig så små lappar, öka vår samling med dem. Glöm inte att studera ett par gamla utsökta märkdukar, den ena från 1755 (gåva av Edit Andersson). Nutidens flickor borde uppliva den trevliga seden att sy märkdukar. Något för skolslöjden! – Bland de nutida alstren av kvinnlig hemslöjd tar nog spånaden priset (om vi skall drista oss att kalla dem nutida!). Betrakta den fina lintrådsdockan, spunnen av Lovisa Jansson, Rällsälv, och lingarnet. Som Anna Andersson spunnit! Hur stor hemflit och intresse det fanns i Ljusnarsberg åtminstone ännu för 15 år sedan, visades på ett glänsande sätt vid den dock så hastigt hopbragta hemslöjdsutställningen 1920. Hur är det nu 1935? En vädjan till hemmen: kom ihåg hembygdsmuseet, när

ni väver t.ex en trevlig
trasmatta, och skänk oss av
den en bortåt meterlång
provbit, eller en handduk, i
synnerhet om den är av
hemspunnet lin, eller annat!

Yrken som försvinna
Hur många manliga slöjdare
ha vi ännu kvar? Är den
siste korgflätaren borta med
Johannes Eriksson i
Hagaby? Knappast ett kolfat
flätas kanske mer i
Ljusnarsbergen? Finns det
någon, som kan sno
tageltömmar, sedan
Nordvall, som mest kallades
notbindar Nordvall, gick
bort för några veckor
sedan? Nätbindningen torde
inte vara helt borta, inte
heller
laggkärllstillverkningen,
men finns det en enda yngre
karl, som det skulle falla in
att syssla med sådant, trots
aldrig så stor arbetslöshet?
Fiolbyggaren s ädla konst
vet jag utövas av just unga
män, men deras fina alster
bör ju inte bli museiföremål.

Hembygds museets övre
våning har oförändrat
samma indelning som det
forna sädesmagasinet och är
endast genom låga
stockväggar indelat i tre
avdelningar. Vi ha nu
besökt den mellersta och gå
till den södra. Där är brokig
samling föremål alltför
hopträngd till följd av för
begränsat utrymme. Här ha
vi främst samlingar av
verktyg till hantverkarnas
yrken. Kanske oriktigt f.ö
att använda ordet yrke,
åtminstone då det gäller
träslöjd och enklare smide,
det var ju färdigheter, som
nästan varje karl var hemma
i förr. Rätt fullständiga
samlingar av verktyg för
dessa finnas här, så t.ex de
som använts för
laggkärllstillverkning. Yrken
får man väl däremot kalla
skinnarens, skomakarens
och skraddarens gärning,
men i motsats till nutiden
satt de inte hemma i sin
verkstad – snart få vi väl
säga: arbetade på fabriken –

utan vandrade från gård till gård, ofta väntade med glädje såsom bygdens nyhetsförmedlare och ett muntrande avbrott i vardagslivet. Skinnaren, som gjorde fällar och pälsar, var väl alltid en dalkarl – kanske två, om ett gammalt ordstäv har rätt: de kommer två och två som skinnarna. Här sitter på en vägg en skinnarvidja av järn, över en dylik drogos hudarna för att skrapas rena på den s.k köttsidan. Den har tillhört Skinnar-Halvar, en dalgubbe, som länge levde och verkade i Ljusnarsberg, på äldre dagar bodde han vid Svepargruvan, där han också dog, hos Karl Johan Hellsten, som skänkt oss verktyget. Av skinnarens verktyg står även en räckspade på vår önskelista.

Vem ger museet ett par gamla svenskskor?

Av skomakarens verktyg ha vi åtminstone en del av dem

som uppräknas i den gamla ramsan:

Skomakarn, skolåda,
lästeknipa å pinnesyln,
å tummeringen
å sôlehandsken
å gå te fleckuna i månesken.
Men vi skulle vara stormförtjusta att få en lästknippa, en tumring, en ”sôlhandske”! Det kan väl inte finnas ett par gamla svenskskor kvar på någon vind? Så kallades de grova näverbottnade arbetsskorna i motsats till de schangtilare tyskskorna. När de förra skulle sulas, måste skomakarn ha en handske av läder, ”sôlhandsken”, på ena handen som skydd för att kunna dra till becktråden ordentligt.

Att slakta hästar var till för bortåt 50 år sedan ett verkligt isolerat yrke.

Kampflåaren eller ”flåbusen” var den mest föraktade bland människor, han fick inte äta vid samma bord som andra. Man kunde till och med

bränna upp träskeden, som han ätit med. Allt detta är gammal vidskepelse, som går tillbaka till hästen som ett hedniskt offerdjur. Slakten i allmänhet var väl eljes mera en binäring än ett yrke, för övrigt en ohygglig form av djurplågeri före slaktmaskens tid. Museet har en nästan fullständig samling gamla slaktredskap efter Johan Jansson i Sjöfalla. Vi be om ett trynträ, en stor nötstickare och en träklubba! Det är många av forna tiders arbeten, som vi skulle önska att kunna i museet praktiskt demonstrera, men tyvärr saknas utrymmen därtill. Här har det dock lyckats vår ovärderlige medhjälpare vid årets arbeten i museet, forstmästare Bergsten, att efter anvisningar av den nyss nämnde gamle Nordvall visa hur man snodde tömmar. Den s.k tömvinden av ålderdomlig modell är en gåva av John Jansson i Harvtorp.

Vad är en gryfsa?
Näverflätning påminner oss särskilt om våra trakters första bebyggare, finnarna, om den också alls inte bedrivits enbart av finnar. Här finns kuntar, flaskor (kallade kloksar) och skäppor av olika former och storlekar, däribland en som använts som såskäppa av Erik Jansson i Brattberg (gåva av hans döttrar). Om finnarna påminner också svedjebruket. En av våra finaste pjäser är en g r y f s a – vad är det? Bilden visar en typ därav (skänkt av Karl Vallin, Kopparberg), som var konstrikt hopflätad av grankvistar, en enklare typ bestod av endast en granpåk med kvistarna avhuggna så att endast korta bitar återstodo, likt en kratta med pinnarna på längden av skaftet. Dessa krattor begagnades till att nedmylla rågkornen i askan efter den avbrända skogen på svedjefallen. Har någon hört

talas om en ”fallplog” med särskilda ”ledade skaklar”? Om vi se uppåt höjderna i vår bygd, blänker här och där fram en ljus åkerlapp i det mörka skogshavet. De ljusglimtarna ha kanske de allra flesta kommit till genom våra svedjebrukande förfäder.

En särskild tjusning har åtminstone i mitt tycke ett litet väggparti, kallat Från vallskogen. Här se vi vallbarnens små matsäckskuntar och surmjölksflaskor, en rad vallhorn – av ko- och bockhorn – på vilka många låtar spelats i skogarna, däremot saknas ännu en vall-lur och hör till våra mest åtrådda ting! En liten bössa skall ha hängt över en vallkullas axel och använts för att skrämman bort rovdjuren.

I hörnet här bredvid är en liten avdelning för belysning vari märkes ett par julbloss , kvar från den tid det var allmän sed att

färdas med bloss till julottan (gåva av syskonen Skog, Nya Vägen).

En fästman skulle tälja
kaveldon

På tal om handslöjd, så gäller både om manlig och kvinnlig sådan, att i våra bygder, där arbetet mest koncentrerats kring gruvor och hyttor, har aldrig funnits någon utpräglad konstskicklighet, något utsmyckande av alstren, som kan jämföras med kanske de flesta andra bygders, vi ha endast haft enkel husbehovsslöjd. Så var det t.ex också här vanligt, att en fästman skulle tälja en kaveldon (det heter en don, och betyder mangelbräde med rulle) och presenta sin flicka. Något utsirade är ju dessa också här ibland, men knappast kan man tala om träskulptur (såsom hästhuvud till handtag, och dylikt) här som på andra håll, aldrig heller målade bräden. Se på

detta från Stormosshöjden, rätt och slätt med endast dessa båda namnbokstäver inristade: PPS och MJD, samt datum 1840 D. 8 Apr. Kanske Per Persson och Maja Jansdotter? Det talar ett lågmält och kortfattat språk, jämfört med praktfullare ting, men ställer i all sin enkelhet fram ett par människor för oss, över vilkas öden vi inte kan låta bli att undra. Ett par besynnerliga ting berätta om gammal folkmedicin: genom smjöträet, en ögleformad bildning, som utsågats ur en björk, ha små barn smöjts (= trätts) för engelska sjukan. Det tillgick så, att en jordtorva skars upp ur marken, träet stacks in därunder, och genom den så bildade tunneln trädde barnet tre gånger motsols i solnedgången tre torsdagskvällar. Det lilla häfträet, som sitter på väggen ovanför, har haft en något olikartad användning,

för den åkomma, som kallades häfta. – En vagga, dränerad i botten, härstammar från Brattbergshäll och är jämte mycket annat skänkt av Hedbergs i Norra Dalkarlstorp.

Stenåldersfynd i en ny bygd
I en monter i samma rum
förvaras våra enda fornfynd:
två stenyxor, en trindyxa
och en skafthålsyx, båda
hittade i jorden vid samma
gård, Rällsälv (och skänkta
av ägaren Teodor Jansson).
Vi vet, att vår hembygd är
ung bygd, åtminstone att
ingen fast
stenåldersbebyggelse fanns
här. Det måste alltså ha
varit någon enstaka
kringströvande jägare eller
fiskare, som lämnat yxorna
efter sig därnere vid
Rällsälvens strand, för
några tusen år sedan. –Det
föremål som i ålder kommer
närmast efter dessa torde
vara en postilla, Tryckt i
Stocholom aff Amund

Laurenson Anno Diii 1555 (gåva av Anna Almqvist). Alltså troligen vårt enda nummer från 1500-talet. Från 1600-talet ha vi förut nämnt runstaven, och åtminstone ett par saker till äro daterade i samma århundrade: ett järnbessman 1663, skall ha kommit från Björksjön i Hjulsjö, samt en synnerligen fin järnsåg – alltså att såga i järn med – vackert graverad 1690, Ramsberg E P S, den skall härstamma från Lakabäcken och är skänkt till oss av K. F. Bergström, Skönvik. – Men vi ha nu gjort en avvikning och återgå till montern där bland många värdefulla minnen, såsom elddon med stål, flinta och fnöske (gåvor av August Jansson, Björkhult, och familjen Skoog, Nya Vägen), vidare koppinstrument, åderjärn och annat som är verkligt sevärt. Vi hinna nu dröja endast vid en glänsande blank mässingskrycka till en

bergsmanskäpp, ett ovanligt vackert föremål, rikt graverat med blomslingor, dalavapnet, Fahlun 1753. och huvudet av en gruvkarl, som i munnen håller ett gruvbloss – man lyste sig så i gruvorna långt tillbaka. Den hittades uppe på Gruvbacken på 1880-talet av dåvarande länsman Robsahm, kanske har den legat där i mer än hundra år, och ännu då vi i vintras fingo den av hans efterlevande var den så igenrostad, att man måste tro att den vara av järn. Det är efter en lång och trägen behandling av forstmästare Bergsten, som den fått sitt nuvarande och ursprungliga utseende.

Plats även för nutiden Ännu återstår ett rum: det som från början var avsett för små utställningar från våra olika industrier, inte bara gamla redskap och produkter, utan även visande den nutida

tillverkningen. Tyvärr ha så många år gått, utan att någon enda av det senare slaget blivit ordnad, dröjsmålet har väl till stor del berott på det gångna årtiondets industriella depression. Från gruvor och hyttor finns här en rolig och värdefull samling gamla redskap. Se på det ostålade järnknostret och dito borrarläggorna – det förra från Gruvbacken och det senare från Kaveltorp. En gammal järnborr eller ännu hellre en hel s.k borrarpost (alltså inte stålborr!) har det varit omöjligt att uppbringa. Ett fynd var det, då vi bland ruinerna av kopparhyttan vid Östra Born – med Magnus Andersson som vägvisare – hittade flera märkliga gamla hyttodon: den väldiga slagaffel, utslagsjärnet, pyndarvågen och hyttspadar. Högintressant är en karvstock, som utgjorde dagsverksjournal utan bläck och penna för ett arbetslag

på 8 man vid Svartviks gruvor: ända tills för ett par år sedan levde av dem kvar Bengt Mässing i Norra Dalkarlstorp, som är karvstockens givare. Stocken har åtta sidor, och på dem stå resp. gruvkarlars dagsverken inskurna: en sned skåra betyder fem dagar och en rak en dag, ”bokföringen” började vid Allhelgonahelgen på hösten och räckte ett helt år; när året var slut, hyvlades den bort och begyntes på nytt. En kolstock visar liknande registrering av antalet körda kolryssar. Från hagelfabrikens första tid i Kopparberg finnas några kultänger (skänkta av Kerstin Hedberg), från den gamla hammarsmedjan vid Rällsälvens utlopp i Norrsjön några järnsmiden, från ”formsmedjan” vid Rälln en kopparforma (gåvor av K.F Bergström och Annie Ödström). En hammarsmälta minner om gamla livligare tider i

Stjärnfors, och i den förut nämnda montern se vi ett prov på smitt Lancashire-järn med stämpel S F, också det från Stjärnfors, men tillvarataget vid Bångbro genom Jan-Erik Jansson, liksom ock en stämpel för Franche-Comté-järn, använd i Bångsmedjan vid Bånghammar på 1850-talet. En fint – i ormform – smidd dörrbom har setat på gamla kopparvågen i Krokfors, en ståtlig lykta utanför Kaveltorps kontor (jämte andra minnen därifrån skänkta genom Hjalmar Blomberg).

En stensamling vill visa berggrund och malmer Här ha vi också en monter med en stensamling (ännu icke färdigordnad), där vi skall försöka visa såväl berggrundens sammansättning i vår bygd som ock särskilt våra gruvors malmer och de mineral som åtfölja dem. Bidrag mottagas tacksamt!

– En mindre myntsamling finns även, vidare en avdelning för jakt och fiske, som behöver bli fullständigare, särskilt är fiskdon önskvärda (en not!). Det förnämsta numret är väl här ett björns pjut, det liknar en hillebard, men skall ha använts vid björnjakter i Finnfallsskogarna, av Viktor Erikssons hustrus förfäder. – En fin sabel har tillhört skarpskyttarnas kompanichef i Kopparberg, Leo Vallmo (gåva av Rudolf Ekström) och en värja skall vara kvar efter polisen vid järnvägsbygget (skänkt av Oskar Broström). – Ett par ruskiga föremål är en blyhandske, varmed en pumpvaktare vid Kaveltorp ihjälslagits på 1880-talet, och en handboja, som använts av fjärdingsman Per Ersson i Daltorp, sista gången på en kvinna (gåva av E.G Andersson, Annedal). Här är nu så mycket uppräknat, att läsaren för

länge sedan kan ha hunnit tröttna, och ändå ha vi måst hoppa över så mycket, som kanske den ena eller andra vänliga givaren tycker borde ha nämnts. Men när Ni kommer till museet nästa sommar får ni se, att numera givarnas namn stå utsatta på de flesta etiketterna, inte bara som förut gårdsnamnen.

Kyrkstall och skvaltkvarn
Innan jag slutar, bör väl också nämnas, att till hembygds museet hör ett av de få kvarvarande kyrkstallen (gåva av Maria Starnberg, Stennäs), alla som ännu finnas kvar borde givetvis inlösas av oss, kanske har Kopparberg de sista eller åtminstone bland de sista kyrkstallen söder om Dalarna. Samt även en fin gammal skvaltkvarn, också en mycket sällsynt byggnad, förr vid Rickenstorp, nu uppsatt vid Laxbäcken; den visas på begäran och är rolig att se.

Men jag måste också påminna om att Hembygdsföreningen samlar inte bara f ö r e m å l, utan också har ett bildarkiv, ett folkminnesarkiv och ett arkiv för gamla handlingar och papper av skilda slag. Bildarkivet är främst en ganska talrik samling porträtt av folk från bygden, den väntar på att bli ännu mera fullständig för att kunna ordnas för visning. Bränn aldrig upp gamla porträtt av infödingar, utan skänk dem, med namn påskrivet och gärna andra upplysningar, till hembygdsarkivet! Gärna också andra bilder från bygden, nya och gamla. Och framför allt, bränn inte upp gamla gårdspapper, handlingar, dokument!! De ha ofta ännu mycket större värde, mer att berätta, än föremålen. Gör som ägarna till Södra Björkberg, till Laggarbo och några andra, lämna dem till brandfri

förvaring i hembygdsarkivet! I folkminnesarkivet samlas slutligen uppteckningar av den muntliga traditionen, de gamlas berättelser om gångna tiders tro, sed, sägen. Mycket är gjort i vår socken för att rädda de minnena, men mycket mera finns kvar att rädda.

Den typ av hembygdsmuseum, som vi ha här i Kopparberg, får inget gott vitsord av hembygdsvårdens nutida ledare. De små landsbygdsmuseerna av det slaget är bara en dålig kopia av de stora vetenskapliga museerna. Det är endast gammalgårdarna, de hemlika bygdemuseerna, som har värde. Vi ge dem gärna rätt, det vore en stor sak, om vi hade en förtjusande gammalgård. Men sådana fordra flera personliga krafter i arbetet och en större allmän offervilja, än här stått att

uppbringa. Det har alltså varit omöjligt; vi få nöja oss med det vi ha, kanske vara glada att ändå så pass många gamla minnen räddats undan sopbacken, att vi ha en enkel eller kanske rättare i sin art pampig förvaringsplats för dem, där vi kan gå och höra dem tala till oss om våra fäders liv och arbete. Måtte allt flera gå och lyssna till dem, framför allt de unga! Inga besökare är det så roligt att ta emot som skolbarnen, folkskolebarnen. Det borde vara regel, att alla barn någon gång under sin skoltid skulle få komma hit. Hur heter det, Från fäder är det kommit, till söner skall det gå, så länge unga hjärtan ännu i Norden slå.

Maja Forsslund år 1936